

32. Sosyal Bilgiler alanı yardımcı ders materyalinin Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi

Süleyman ASLAN¹

İrfan ARIKAN²

APA: Aslan, S. & Arıkan, İ. (2023). Sosyal Bilgiler alanı yardımcı ders materyalinin Bilim ve Sanat Merkezi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 481-492. DOI: 10.29000/rumelide.1342140.

Öz

Bu araştırmanın amacı özel yetenekli öğrencilere hizmet veren Bilim ve Sanat Merkezinde (BİLSEM) okutulan Sosyal Bilgiler alanı yardımcı ders materyaline yönelik öğretmen görüşlerini incelemektir. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup veri toplama aracı olarak Bilim ve Sanat Merkezlerinde Sosyal Bilgiler alanı için hazırlanan 2022-2023 yardımcı ders materyalinin incelenmesine yönelik anket formu kullanılmıştır. Araştırmaya Türkiye' nin farklı bölgelerinde Bilim ve Sanat Merkezleri'nde görev yapan 73 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Katılımcılar etkinlik kitabının anayasa ve kanunlara, ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygun olduğunu ve kitabın bilimsel olarak yeterli olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar etkinlik kitabının öğretim programına ve görsellik ilkelerine uygun olduğu görüşündedir. Ayrıca katılımcılar etkinlik kitabının Türkçe'nin dil ve üslup ilkelerine uygun bir biçimde hazırlandığı görüşünü paylaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Bilim ve Sanat Merkezleri, Sosyal Bilgiler Ders Materyali, Öğretmen Görüşleri, Sosyal Bilgiler Dersi Programı

Investigation of the supplementary course material in the field of Social Studies in accordance with the opinions of Science and Art Center teachers

Abstract

The purpose of this research is to examine the opinions of teachers about the supplementary course material in the field of Social Studies taught in the Science and Art Center (BİLSEM) serving gifted students. Quantitative research method was used in the research, and a questionnaire form was used as a data collection tool for the examination of the 2022-2023 supplementary course material prepared for the field of Social Studies in Science and Art Centers. 73 social studies teachers working in Science and Art Centers in different regions of Turkey participated in the research. The obtained data were analyzed descriptively. Participants think that the activity book is in accordance with the constitution and laws, measurement and evaluation principles, and that the book is scientifically sufficient. Participants are of the opinion that the activity book is suitable for the curriculum and the

¹ Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD (Elazığ,Türkiye), suleymanaslan1071@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7487-1920 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 12.06.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1342140]

² Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi (Şanlıurfa,Türkiye), irfanarikan@harran.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1546-4786

principles of visibility. In addition, the participants share the view that the activity book was prepared in accordance with the language and style principles of Turkish.

Keywords: Science and Art Centers, Social Studies Course Material, Teacher Opinions, Social Studies Curriculum

1. Giriş

Küreselleşen dünyada hızlı bir şekilde artan teknolojik gelişmeler, kültürel ve toplumsal değişimler eğitim sistemlerini olumlu etkilemekte, eğitim sisteminin iyiye doğru evrilmesini sağlamaktadır. Söz konusu bu gelişmeler eğitim programlarının gelişen dünyayla entegre bir şekilde öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Deveci ve Gürdoğan, 2011). Bu minvalde eğitim sistemleri içinde sivrilen ve ön plana çıkabilen çoklu potansiyele sahip özel yetenekli öğrencilere yönelik farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş öğretim programlarının hazırlanması değişen eğitim vizyonları için önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler dersi için Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimleri tarafından hazırlanan yardımcı ders materyali ile dersin üstün yetenekli öğrencilerin ilgisini çezebedecek ileri düzeyde bir ders materyali olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle farklı kapasitedeki öğrencileri yakalamak adına farklılaştırılmış ders içeriklerinin kullanılması ve öğretmenlerin ders etkinliğini öğrencilere bırakması kabul gören modern eğitim anlayışlarının ortak yargısıdır. Sosyal bilgiler yardımcı ders materyali sayesinde öğrencilerin okuma-yazma becerilerini ortaya koyabilecekleri, tartışma becerilerini geliştirecek fırsatlar sunarak, sorgulayıcı, işbirlikli projeler ile öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirerek zihinötesi (metacognition) işlevlerini kontrol edebilmeleri fırsatı daha somut hale gelmektedir. Öğrenciler elde ettikleri güçlü bilgi temellerini günlük hayat problemleri (siyaset, tarih, coğrafya, ekonomi, vs.) ile doğrudan bağlantılı olarak özümsemelerine uygundur. Diğer disiplinlerin içeriği ile entegrasyonunda ki bu uygunluk sosyal bilgiler disiplini içerisinde bütün disiplinleri derinlemesine anlamak adına multi disiplinler bir branşolmasını sağlamıştır. Böylelikle öğrencilerin disiplinler arası bağlantılar kurulmasına olanak sağlayan bir ders olarak varlığını devam ettirmiştir. Sosyal bilgiler dersinin genel kazanımları doğrultusunda hazırlanmış yardımcı ders materyali üstün yetenekli öğrencilerin kişisel ilgi ve merakları doğrultusunda antropoloji, hukuk, arkeoloji, sosyoloji gibi birçok sosyal bilimi içinde barındırmaktadır. Edebiyat, fen ve toplum bilimleri ile aktüel olayları tarihsel, kültürel, politik ve coğrafi olaylarla bağlantı kurarak özümseyebilmektedirler. Üstün veya özel yetenekli öğrencilerin bakış açısıyla tarihsel bilginin bütünsel ruhunu daha iyi kavrayabilmeleri doğrultusunda disiplinler arası bağlantılar yapmaları gereklidir. Bütünsel konu ve temalar ile bu temaların birleştirilmesi, mantıksal bağlantılar kurma ve sorgulama tekniklerinin kullanılması, çoklu bakış açılarını birleştirme gibi üst düzey bilişsel yetenekleri içeren araştırma ve keşif merakının yakalayabilmeleri, sebep-sonuç ilişkileri ve keşfetme namına kanıt temelli öğretimin kullanılması üstün veya özel yetenekli öğrenciler için ihtiyaç duyulan farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretiminin ipuçlarını oluşturmaktadır. Farklı öğretim metotlarıyla zenginleştirilmiş ileri muhakeme becerileri sayesinde ülkemiz geleceğinin müstakbel liderleri olma olasılıkları ile üstün veya özel yetenekli bireylerin eğitiminde sosyal bilgiler öğretiminin önemini vurgulayan perspektiflerin bütünü oluşturulmaktadır. Üstün veya özel yetenekli bireylere yönelik eğitim program araştırmaları bugünün özel öğrencilerinin; iş dünyası, siyaset ve diğer meslek gruplarında geleceğin liderleri olacağı maksadıyla başlamıştır. Bu görüşün dinamiklerinde, üstün veya özel yetenekli bireylerin eğitimi konusu ülkemizin geleceğine yapılacak bir yatırım olarak ele alınmalıdır. Özel yetenekli öğrenciler genel manada akranlarına göre farklı öğrenme ve gelişim özellikleri gösteren, akademik yönleriyle fark edilebilen soyut fikirleri hızlı bir şekilde anlayarak akıl yürütme ve muhakeme yönü güçlü olan bireylerdir (Ünal ve Er, 2015). Özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerini farketmelerini sağlayarak güçlü yönlerini

geliştirmelerini sağlamak maksadıyla 1995 yılında Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) açılmış olup Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü' ne bağlı olarak halen hizmet vermektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimi noktasında Türkiye'de yeni çalışma ve araştırmaların yapılmasının yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Programlarının ilgili departmanlarında yapılan araştırma ve projelerle de bu konuda önemli ilerlemeler kaydedilmektedir (Çal, 2018). Literatür incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler yardımcı ders ilişkin algılarını ele alıp inceleyen bazı araştırmalara rastlanmıştır. Deveci ve Gürdoğan Bayır (2011) ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler yardımcı ders kitabının uygulanması ve ders materyalinin önerdiği şekilde özel yetenekli öğrencilerin ilgilerine uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla öğrencilerin derse ilişkin algılarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan araştırmada, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin hayallerinin sosyal bilgiler dersinin amaçları, sosyal bilgiler dersinde yer alacak konular, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretme-öğrenme süreçleri ve sosyal bilgiler dersine ilişkin duyuşsal özellikler temaları altında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çetin ve Dinç (2017), ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarını yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgilerin öğrencilerin zihninde özellikle derste gördükleri konu alanlarını çağrıştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler algısının oluşmasında sosyal bilgilerin içerdiği konuları gerçek yaşamla ve kendi günlük yaşantılarıyla ilişkilendirmelerinin ve dersin işleniş süreci ile ilgili deneyim ve görüşleri doğrultusunda oluşan derse yönelik ilgilerinin önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Yeni çalışmalar sonucu elde edilen bilgi ve ürünlerin öğretmenlere ulaşılmasında alanına hakim öğretmenlerin yetişmesinde eksiklikler tamamlanmakta ve bu açık hızla kapatılmaya çalışılmaktadır (Çetin ve Dinç, 2017). Bu konuda kaydedilen önemli bir eksiklik ise; genel olarak özel yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesinde alanına hakim öğretmen eksikliği ve nitelikli ders materyalleri sorunudur. Alanına hakim ve modern eğitim anlayışına ayak uydurmayı başarmış bir öğretmen bile; özel yetenekli öğrencilerin eğitimi noktasında hangi yöntem ve tekniği nasıl kullanacağına yönelik yeterli bilgi ve donanıma sahip olamayabilmektedir (şahin, 2015; Conklin ve Frei, 2016). Programın uygulayıcısı olarak öğretmenler, özel yetenekli öğrencileri doğru anlayabilmeli, öğrencinin gelişimini sağlayabilecek doğru kararlar almalı, program doğrultusunda zenginleştirme ve farklılaştırma stratejilerine yer vermelidir (Akdeniz ve Koçer, 2019). Bu stratejilerin uygulanması öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine ulaşmaları açısından önem taşımaktadır.

Eğitim, toplumsallaşmanın önemli boyutlarından sayılır. Bu sebeple sosyal bilgiler, bireylerin toplumsallaşma süreçlerinde ve uygarlığın sosyo-kültürel geçmişini tanıyarak geçmiş, günümüz ve gelecek üçgenini anlamlandırmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler dersi güncel sorunlar içermekte, öğretmen ve öğrencilere bu sorunları tartışma olanağı tanımaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin güncel problem ve tartışmalara ilgi duyması, inceleme ve araştırma öz yeterliliklerini geliştirmelerinin yanı sıra; sosyal bilgiler dersine olumlu tutumlara sahip olmalarını da desteklemektedir (Chido ve Byford, 2004; Yılmaz ve şeker, 2011; Ayaaba, 2013; Atalay, 2014). Fakat özel yetenekli öğrencilerin birçoğu sosyal bilgiler dersinde kendi ilgi ve ihtiyaçlarına uygun ortamlarla karşılaşmadığından sosyal bilgiler alanından uzaklaşmaktadır (Işık ve Güneş, 2017). Öğrencilerin sosyal bilgiler alanından uzaklaşmaları sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına ulaşma hedeflerinin gerisinde kalınmasına neden olmaktadır. Bu yüzden özel yetenekli öğrencilerin bilimsel yaklaşımlara uygun olarak eğitimlerini tamamlamaları, sosyalleşerek geleceğe hazırlanmaları önemli bir konu arz etmektedir.

Yeni bulgu ve araştırmalar neticesinde bilginin ömrünün kısa ve bilgiye ulaşmanın da hızlı olduğu günümüz teknoloji çağında sosyal bilgiler alanı yardımcı ders kitaplarının öğretmene rehber olması ve

öğrencilerde çok yönlü beceri ve değerleri kazandırma konusunda katkıda bulunmaktadır (Demirel, 2011; Oliva ve Gordon, 2018). Bu nedenle sosyal bilgiler dersi için hazırlanan Bilim ve sanat merkezi özelindeki yardımcı ders materyali özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını gözetenek çağın gereksinimlerine göre öğretim programları ve ders kitaplarının işe koşularak hazırlanması önem arz etmektedir.

Disiplinler arası bir yapıya sahip olan sosyal bilgiler dersi yardımcı ders materyalleri öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri problemlerin çözülmesi noktasında onlara zengin deneyimler sunmaktadır (Evans, 2001). Yardımcı ders materyali niteliğinde olan sosyal bilgiler etkinlik kitabı, özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki uygulamaları sırasında yenilikçi ve çok yönlü perspektifler oluşturmalarına katkıda bulunması beklenmektedir. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2022 Ankara MEB basımevi tarafından hazırlanan Bilim ve Sanat Merkezleri Sosyal Bilgiler Yardımcı ders Materyali 312 sayfadan oluşmakta ve 6 öğrenme alanında 55 başlık altında toplanmış etkinliklerden oluşan bir kitaptır.

Bilim ve Sanat Merkezleri öğretim yönergesinin (2019), 15. maddesi doğrultusunda öğretim programı ve ders materyallerinin öğrencilerin yetenekleri ve seviyeleri dikkate alınarak proje tabanlı ve disiplinler arası bir şekilde düzenlenmiş olması gerektiği vurgulanmıştır. Programın uygulayıcısı öğretmenlerin özel yetenekli öğrencileri tam ve doğru anlayabilmeleri öğrencilerin gelişimleri doğrultusunda karar almaları eğitim programı doğrultusunda yeni stratejiler kullanmaları uygun olacaktır (Akdeniz ve Koçer, 2019). Bu strateji ve yöntemlerin kullanılması maksadıyla hazırlanan sosyal bilgiler alanı yardımcı ders materyalinin derste kullanılması sunduğu öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmesini ve özel yeteneklerini geliştirmeleri açısından önem arz etmektedir.

Bu araştırma ile Bilim ve Sanat Merkezlerinde kullanılan sosyal bilgiler alanı yardımcı ders materyallerine ilişkin öğretmen görüşleri belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları doğrultusunda elde edilecek verilerin BİLSEM sosyal bilgiler dersi yardımcı ders materyallerinin hazırlanmasına kaynaklık etmesi, bunun yanı sıra; özel yetenekli öğrenciler için nitelikli ve etkili programların oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı Bilim ve Sanat Merkezlerinde okutulan sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde incelemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıda araştırma sorularına yer verilmiştir.

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin kanunlara uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin bilimsel yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin görsellik ilkelerine uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin öğretim programlarına uygunluğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal yardımcı ders materyalinin dil ve üslubuna ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseninde betimsel bir araştırmadır. “Tarama deseni, bir evren içerisinde seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya nümerik olarak betimlemesini sağlamaktadır” (Cresswell, 2017, s.155). Bu desen amaç evren hakkında çıkarımlarda bulunmaktır. Bu araştırmada değişkenleri herhangi bir şekilde etkileme veya değiştirme amacı güdümediği için tarama deseni tercih edilmiştir.

Araştırma öncesinde “Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu” tarafından 16.12.2022 tarihli 2022/237 numaralı etik kurul kararı alınmıştır. Araştırma etik ilkelerine uygun bir şekilde tasarlanmış ve gerçekteştirilmiştir. Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına sırasıyla yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın örnekleme

Araştırmada örneklem türü olarak uygun durum örnekleme seçilmiştir. “Uygun durum örnekleme araştırma yapılacak birey ya da grupların araştırma sürecine dahil edilmesinin daha kolay ya da bunlara daha kolay ulaşılabilir olmasıyla ilişkilidir” (Ekiz, 2009, s.106). Bu minvalde BİLSEM ’de görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun yer aldığı bir sosyal ağdan öğretmenlere ulaşılmıştır. Gönüllük esasına dayalı olarak gerçekteştirilen araştırmaya 73 sosyal bilgiler öğretmeni katılım göstermiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Kalıtımcılara ilişkin bilgiler

	Frekans(<i>f</i>)	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Kadın	45	61.6
Erkek	28	38.4
Eğitim durumu		
Lisans	39	53.4
Tezsiz Yüksek Lisans	12	16.4
Tezli Yüksek Lisans	20	27.4
Doktora	5	6.8
Görev yaptığı bölge		
Marmara	11	15.1
Ege	7	9.6
Akdeniz	5	6.8
Karadeniz	8	11
İç Anadolu	6	8.2
Doğu Anadolu	11	15.1
Güneydoğu Anadolu	25	34.2
BİLSEM görev süreleri		
1-3	38	52.1

4-6	16	21.9
7-9	6	8.2
10 ve üzeri	13	7.8
Öğretmenlikte geçen süre		
1-5	11	15.1
6-10	14	19.2
11-15	14	19.2
16-20	11	15.1
21-25	14	19.2
26 ve üzeri	9	12.3
Kitap incelemede panelist		
Evet	17	23.2
Hayır	56	76.8

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %61.6'sı kadın iken %38.4'ü erkektir. Öğretmenlerin %53.4'ü lisans, %16.4'ü tezsiz yüksek lisans, %27.4'ü tezli yüksek lisans ve %6.8'i ise doktora mezunudur. Araştırmaya idari olarak Türkiye'nin her bölgesinden katılım sağlanmıştır. Katılımcıların 15.1'i Marmara, %9.6'sı Ege, %6.8'i Akdeniz, %11'i Karadeniz; %8.2'si İç Anadolu, %15.1'i Doğu Anadolu ve %34.2'i ise Güneydoğu Anadolu Bölgesinden katılmıştır. Katılımcıların %52.1'i 1-3 yıl, %21.9'u 4-6 yıl, %8.2'si 7-9 yıl ve %7.8'i ise 10 yıl ve üzeri sürelerde BİLSEM' de görev yapmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların öğretmenlikte geçen sürelerinin homojen bir dağılım gösterdiği söylenebilir. Öğretmenlerin %15.1'i 1-5 yıl, %19.2'si 6-10 yıl, %19.2'si 11-15 yıl, %15.1'i 16-20 yıl, %19.2'si 21-25 yıl ve %12.3'ü ise 26 yıl ve üzeri sürelerde öğretmenlik yapmıştır. Katılımcıların %23.2'si Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı öncülüğünde gerçekleştirilen kitap inceleme sisteminde panelist olarak görev yaparken, %76.8'i ise kitap incelemede panelist olarak görev almamıştır.

2.2. Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından anket formu geliştirilmiştir. Geliştirilen anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde farklı değişkenlerin yer aldığı sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise sosyal bilgiler yardımcı ders materyaline ilişkin maddeler yer almaktadır. Söz konusu bu maddeler Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı "Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları İle Bunlara Ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları" esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formunu iki Sosyal Bilgiler alan uzmanı ve iki Türk dili alan uzmanı incelemiştir. Sosyal Bilgiler alan uzmanları maddeleri kapsayıcılık açısından, Türk dili uzmanları ise maddeleri açıklık ve anlaşılabilirlik açısından incelemiştir. Nihai olarak hazırlanan anket formu Google Forms uygulamasına aktarılmıştır. Ön uygulama yapıldıktan sonra anket formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Uygulamaya katılan öğretmenlerin tamamı yardımcı ders kitabını derslerinde kullanmış öğretmenlerden oluşmaktadır. Ayrıca bu öğretmenlerin %23.2'si daha önce MEB Talim ve Terbiye Kurulunca gerçekleştirilen kitap incelemelerine panelist olarak katılmıştır.

2.3. Verilerin analizi

Google Forms üzerinden elde edilen veriler IBM SPSS 25 istatistik programında analiz edilmiştir. Her bir soruya verilen yanıt yüzde(%) olarak hesaplanmıştır. Maddelere ilişkin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.992'dir. Bu sonuç maddeler arası iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018, s.19). Araştırmanın geçerliliğini sağlamak üzere bir dizi önlemler alınmıştır. Bu bağlamda veri toplama aracı, amacına uygun bir şekilde kullanılmış, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve katılımcıların gönüllü katılımı esas alınmıştır. Ayrıca farklı bölgelerden katılımcılar işe koşularak temsil gücü yüksek örneklem seçimi gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular ve yorum

Bu bölümde araştırmanın amacı çerçevesinde oluşturulan alt problemlere ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Birinci araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Sosyal Bilgiler alanı yardımcı ders materyalinin anayasa ve kanunlara uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler yardımcı ders materyalinin Anayasa ve kanunlara uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
İçerikte doğaya zarar verecek veya hayvan haklarına aykırılık teşkil edecek yazılı/görsel herhangi bir unsur bulunmamaktadır.	1.4	1.4	17.8	35.6	3.8
İçerikte Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na aykırılık teşkil edecek herhangi bir unsur yer almamaktadır.	1.4	1.4	9.7	43.8	3.8
Millî menfaatlere zarar verecek içerik bulunmamaktadır.	1.4	1.4	12.3	39.7	5.2
İçerik, herhangi bir reklam unsuru içermemektedir.	1.4	1.4	15.1	34.2	7.9
İçerikte kullanılan alıntı, eserin orijinaline uygun olarak verilmiştir.	1.4	1.4	13.7	37	6.6
Yazılı veya içerikte telif haklarına dikkat edilmiştir.	1.4	2.7	6.8	42.5	6.6
İçerikte olumsuz örnek olabilecek unsurlar yer almamaktadır.	1.4	5.5	8.2	42.5	2.5

Tablo 2'de görüldüğü üzere yardımcı ders materyalinin anayasa ve kanunlara uygunluğuna ilişkin maddelere öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu olumlu görüş belirtmiştir. Öğretmenlerin %79.4' ü yardımcı ders materyalinin içeriğinde doğaya ve hayvan haklarına aykırılık teşkil edecek herhangi bir yazılı veya görsel unsurun bulunmadığı görüşündedir. Öğretmenlerin %87.6' sı ders materyali içeriğinde Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na aykırılık teşkil edecek herhangi bir unsurun yer almadığını düşünmektedir. Katılımcıların %84.9' u yardımcı ders materyalinin millî menfaatlere uygun olduğunu;

%82.2'si içerikte herhangi bir reklam unsurunun olmadığını; %83,6'sı alıntılarda eserin orijinalliğine dikkat edildiğini; %89.1'i telif haklarına dikkat edildiğini ve %85'i içerikte olumsuz örnek oluşturabilecek unsurların yer almadığını görüşündedir.

3.2. İkinci araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Yardımcı ders materyalinin ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
Soru ve etkinlikler soru yazım ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.	1.4	5.5	8.3	42.5	42.5
Sorular ve etkinlikler hata veya eksiklik içermemektedir.	1.4	9.6	19.2	34.2	35.6
Ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinde çeşitlilik sağlanmıştır.	1.4	5.5	9.6	47.9	35.6
Konuya hazırlayıcı ve öğrenilenleri pekiştirici etkinlik veya sorulara yer verilmiştir.	1.4	4.1	11	46.6	37

Tablo 3'te görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu yardımcı ders materyalinin ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygun olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin %85'i yardımcı ders materyalinde yer alan soruların soru yazım ilkelerine uygun olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin %83.5'i ölçme-değerlendirme yöntem ve tekniklerinde çeşitliliğin sağlandığı ve %83.6'sı konuya hazırlayıcı ve öğrenilenleri pekiştirici etkinlik ve sorulara yer verildiği görüşüne katılmaktadır. Bu başlık altında yer alan diğer maddelerle karşılaştırıldığında öğretmenlerin en çok kararsız (%19.2) kaldıkları konu soru ve etkinliklerin hata veya eksiklik içermediği maddesidir.

3.3. Üçüncü araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Yardımcı ders materyalinin bilimsel olarak yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Bilimsellik ilkelerine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
İçerik bilimsellik ilkesi gözetilerek oluşturulmuştur.	1.4	4.1	12.3	42.5	9.7
İçerikte bilgi eksikliği veya bilgi hatası bulunmamaktadır.	4	6.8	19.2	34.2	4.2

Tablo 4'te görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu yardımcı ders materyalinin bilimsel olarak yeterli olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin %82.2' i yardımcı ders materyalinin içeriğinin

bilimsel olarak yeterli olduğu görüşündedir. İçerikte bilgi eksiliği veya bilgi hatası bulunmadığına ilişkin öğretmenlerin %19.2' si kararsız, %10.8'i bu görüşe katılmazken %68.4'ü söz konusu görüşe katılmaktadır.

3.4. Dördüncü araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Yardımcı ders materyalinin içeriğinin görsellik ilkesine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Görsellik ilkelerine uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
Metin ile görsel uyumludur.	1.4	2.7	11	46.6	38.4
Görsel ile alt yazısı uyumludur.	1.4	2.7	8.2	47.9	39.7
Görseller içeriğe uygundur.	1.4	2.7	9.6	49.3	37

Tablo 5' te görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu yardımcı ders materyalinin içeriğinin görsellik ilkelerine uygun hazırlandığı görüşündedir. Öğretmenlerin %85'i metin ile görselin uyumlu olduğu; %87.6' sı görselleri ile alt yazı arasında uyum olduğu; %86.3'ü ise görsellerin içeriğe uygun hazırlandığı görüşündedir.

3.5. Beşinci araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Yardımcı ders materyalinin içeriğinin öğretim programına uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretim programına uygunluğuna ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
İçerik kazanımlara uygundur.	1.4	4.1	8.2	9.3	37
İçerik kazanımın gerçekleşmesini ve öğrenmeyi destekleyecek, anlamayı kolaylaştıracak görsellerle desteklenmiştir.	1.4	4.1	9.6	7.9	37
Konunun özelliğine uygun kavram ve terimler kullanılmıştır.	1.4	2.7	9.6	5.2	41.1
İçerik ilgili yaş ve sınıf seviyesine uygundur.	2.7	5.5	19.2	5.6	37

İçeriğin dağılımı ünite ve hedeflenen süre bazında dengelidir.	2.7	8.2	16.4	8.4	34.2
İçerik, öğretim programlarında yer alan millî ve manevi değerlere uygundur.	1.4	4.1	8.2	6.6	39.7
İçerik kök değerleri yansıtır niteliktedir.	1.4	4.1	13.7	2.5	38.4
İçerik, öğretim programlarında yer alan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'ne (TYÇ) uygun niteliktedir.	1.4	5.5	12.3	6.6	34.2
İçerik eğitim ve öğretim ilkeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur.	1.4	4.1	9.6	6.6	38.4
İçerik öğrencilerin farklı öğrenme stratejileri ve stillerini kullanmasına imkân tanımaktadır.	1.4	5.5	11	2.5	39.7
İçerik yorumlama, analiz ve değerlendirme gibi üst düzey zihinsel becerileri kazandır niteliktedir.	1.4	4.1	17.8	8.4	38.4

Tablo 6'da görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu yardımcı ders materyalinin öğretim programına uygun olduğunu düşünmektedir. Öğretmenlerin %86.3'ü yardımcı ders materyali içeriğinin kazanımlara uygun olduğu; %84.9'u içeriğin kazanımların gerçekleşmesini sağlayacak, öğrenmeyi destekleyecek ve anlamayı kolaylaştıracak görsellerle desteklediği; %86.3'ü konunun özelliğine uygun kavram ve terimlerin kullanıldığı; %86.3'ü içeriğin öğretim programlarında yer alan millî ve manevi değerlere uygun olduğu ve %82.2'si içeriğin öğrencilerin farklı öğrenme stratejileri ve stillerini kullanmasına imkân sağladığı görüşündedir. Yukarıda yer alan hususlar bu bölümde öğretmenlerin en çok katıldıkları konulardır. Bu bölümde öğretmenlerin en az katıldıkları hususlar ise %72.6 oranıyla içeriğin yaş ve seviyeye uygun olduğu ve içeriğin dağılımının ünite ve hedeflenen süre bazında dengeli olduğu konulardır.

3.5. Altıncı araştırma sorusuna yönelik bulgular ve yorumlar

Yardımcı ders materyalinin içeriğinin dil ve üslubuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Dil ve üsluba ilişkin öğretmen görüşleri

	Kesinlikle katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
İçerikte anlamsal veya yapısal anlatım bozukluğu bulunmamaktadır.	1.4	6.8	12.3	39.7	39.7
İçerik anlaşılırdır.	1.4	4.1	8.2	47.9	38.4
İçerikte yazım yanlışı bulunmamaktadır.	1.4	6.8	16.4	38.4	37
İçerikte akıcı bir dil kullanılmıştır.	1.4	4.1	15.1	42.5	37
İçerikte yalın bir dil kullanılmıştır.	1.4	5.5	16.4	39.7	37
İçerikte açık bir dil kullanılmıştır.	1.4	5.5	12.3	41.1	39.7

İçerik noktalama ve dil kurallarına uygundur.	1.4	5.5	11	39.7	42.5
---	-----	-----	----	------	------

Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcıların büyük bir çoğunluğu içeriğin dil ve üsluba uygun düzenlendiğini düşünmektedir. Öğretmenlerin %79.4’ü içeriikte anlamsal veya yapısal anlatım bozukluğu bulunmadığı; %86.3’ü içeriğin anlaşılır olduğu; %75.4’ü içeriikte yazım yanlışı bulunmadığı; %79.5’i içeriikte akıcı bir dil kullanıldığı; %80.8’i içeriikte açık bir dil kullanıldığı; %82.2’si ise içeriğin noktalama ve dil kurallarına uygun olduğu görüşündedir.

4. Sonuç, tartışma ve öneriler

Bu araştırmada BİLSEM’de kaynak kitap olarak okutulan sosyal bilgiler yardımcı ders materyalinin bu okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Tarama deseninde betimsel bir çalışma olan bu araştırmaya Türkiye’nin bütün idari bölgelerinden 73 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Google Forms üzerinden elde edilen veriler IBM SPSS 25 istatistik programında analiz edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir bölümünün anket formunda yer alan maddelere olumlu görüş belirttiği görülmektedir. Öğretmenler yardımcı ders materyalinin anayasa ve kanunlara uygun bir şekilde hazırlandığını görüşündedir. Öğretmenler yardımcı ders materyalinin millî menfaatlere uygun bir şekilde hazırlandığı, içeriikte olumsuz örnek teşkil edecek unsurlara yer verilmediği, içerik hazırlanırken telif haklarına ve kişisel verilerin korunmasına dikkat edildiği görüşündedir. Bir kitapta yer alması gereken önemli unsurlardan biri ölçme ve değerlendirmedir. Çünkü ölçme ve değerlendirme öğretim sürecinin dört önemli unsurundan birini oluşturmaktadır. Bu araştırmada öğretmenler yardımcı ders kitabının ölçme ve değerlendirme ilkelerine uygun hazırlandığı görüşündedir. Öğretmenler soru ve etkinliklerin soru yazım ilkelerine uygun hazırlandığı ve soruların hata içermediği görüşündedir. Ayrıca öğretmenler soruların ve etkinliklerin konuya hazırlayıcı ve öğrenilenleri pekiştici mahiyette olduğu kanaatinde-dir. Öğretmenler ders materyalinin bilimsel olarak yeterli olduğunu düşünmektedir. Öğretmenler ders materyalinin öğretim programına ve görsellik ilkelerine uygun olduğu görüşündedir. Ayrıca öğretmenler ders materyalinin Türkçe’nin dil ve üslup ilkelerine uygun bir biçimde hazırlandığı görüşünü paylaşmaktadır.

Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde özel yetenekli öğrencilere yönelik hazırlanmış ders materyellerine yönelik yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır. Akdeniz ve Koçer (2019) tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada sosyal bilgiler dersine yönelik etkinliklerin BİLSEM’de görev yapan alanında uzman sosyal bilgiler öğretmenlerin tecrübelerine dayanarak hazırlandığı, güncel ve yaşam temelli içeriklerden oluştuğu ifade edilmektedir. Fakat 2021 yılında yayınlanan mevcut sosyal bilgiler yardımcı ders kitabına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu açıdan bu araştırmada elde edilen bulguların ileride hazırlanacak veya revize edilecek sosyal bilgiler kaynak kitabı için ve ileride yapılacak akademik çalışmalar için görüş sağlayacağı düşünölmektedir.

Bu araştırmada sosyal bilgiler yardımcı ders kitabı öğretmen görüşleri çerçevesinde ele alınmıştır. Öte yandan yapılacak benzer araştırmalarda sosyal bilgiler yardımcı ders kitabı öğrenci görüşleri veya ilgili alanda akademik çalışma yapan akademisyenlerin görüşleri çerçevesinde ele alınabilir.

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi işe koşulmuştur. Bu tür araştırmalarda nitel veya karma desen araştırmaları da işe koşulabilir. Farklı yapısal veya toplumsal seviyeden kişilerle çeşitli yöntemleri bir arada kullanarak yapılacak karşılaştırma çalışmalarında, karma yöntem araştırmaları hem uluslararası

farklılıkları hem de küresel eğilimi ortaya çıkarması açısından yol gösterici olacaktır. Bunun yanı sıra karma yöntem, araştırmacının sadece uluslararası değil toplum içi ve toplumlar arası kültürel, sınıfsal ve etnik farkları da anlamasına yardımcı edecektir. Bu konuda yazılan kaynakların ve yapılan çalışmaların artıyor olması da zamanla yöntem hakkındaki belirsizliklerin ortadan kalkacağına ve daha sağlam temelli karma yöntem araştırmalarının yapılacağına olan umudu kuvvetlendirmektedir.

Kaynakça

- Akdeniz, H.ve Koçer, M. (2019). Özel Yetenekliler İçin Sınıf İçi Eğitsel Düzenlemeler. Özel Yetenekli Öğrencim Var.(120-155). Ankara, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Atalay, Z. Ö. (2019). Yaratıcı Ve Eleştirel Düşünme Stratejilerinin Derslere Entegrasyonunun Gerekliği. VI. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi: 10 - 12 Ekim 2019 – İstanbul. Bildiriler.
- Ayaaba, D. A. (2013). The attitude of students towards the teaching and learning of social studies concepts in colleges of education in Ghana. *Research on Humanities and Social Sciences*, 3(9), 83-89.
- Çal, Ü. T. (2018). *Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler eğitiminin yeri ve önemi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Çetin, Ş., ve Dinç, E. (2017). Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarının incelenmesi. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler dergisi*, 16, 241-259.
- Chiodo, J. J. ve Byford, J., (2004). Do they really dislike social studies? A study of middle school and high school students. *Journal of Social Studies Research*, 28(1), 16-26.
- Conklım, W. ve Frei, S. (2016). *Üstün Zekalı Ve Yetenekliler İçin Eğitim Programının Farklaştırılması* (N.G. Kahveci, Çev.). İstanbul, Özgür Yayınları.
- Creswell, John. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B. Demir, Ç.) 3. Baskı. Ankara: Eğiten Kitap.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara, Pegem Akademi.
- Deveci, H., ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2011). Hayallerdeki sosyal bilgiler: İlköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin algıları. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 2011 (4), 9-28.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 2.baskı. Ankara: Anı yayıncılık.
- Evans, R. W. (2001). Teaching Social Issues: Implementing an Issues-Centered Curriculum, E. W. Ross (Ed.). *The Social Studies Curriculum* (s.291-309). New York, State University of New York Press.
- Işık, A. ve Güneş, E. (2017). Türk tarihinde özel yeteneklilerin eğitimi: osmanlı enderun mektebi. *Üstün Zekalı ve Yaratıcılık Dergisi*, 4(3), 1-13.
- MEB, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2019.
- Oliva, P. F. ve Gordon, W. R. (2018). *Program Geliştirme* (K. Gündoğdu, Çev.). Ankara, Pegem Akademi.
- Şahin, F. (2015). *Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünal, F. ve Er, H. (2015). Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 16(1), s.165-182.
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Yılmaz K. ve Şeker M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgilere karşı tutumlarının incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(1), 34-50.